

Byn Långviken

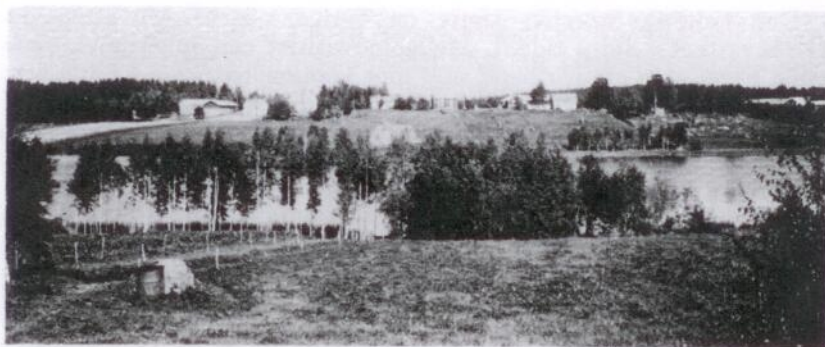
Enligt ett skattelägningsprotokoll av kronohemmanet Långviken blev det upptaget som nybygge av Nils Jonsson år 1756 med fem frihetsår, som sedermera utökades till 19 år. Denne Nils Jonsson, f. 1732, d. 1801, var son till bonden Jon Ersson i Gamla Movattnet. Jon Ersson och hans granne bonden Johan Johansson hade omkring 1745 flyttat sin bosättning i Gamla Movattnet (Gambyn) till Kråkvattnet, dvs. nuvarande Movattnets by. Anledningen var frostlänt-het i den gamla byn, där deras förfäder bott i århundraden. Förut-seende nog hade de flera år före flyttningen odlat upp betydande arealer på den nya boplatsen.

Nils Jonsson var endast en ung gosse, när familjen flyttade. Man får väl anta, att som vuxen man »blev stugan för trång», och så föll blickarna på de goda odlingsmöjligheterna vid den vik, som sedan blev bynamnet Långviken. Han var gift med Helena Carlsdotter, f. 1756. I äktenskapet föddes barnen Margareta, f. 1782, Helena f. 1784, Carl f. 1786, Maria f. 1792 och Anna f. 1795.

Nybyggaren var en idog man, därom vittnar en kartbeskrivning från 1779, där det bl. a. sägs, att nybygget var på åtta seland. Med hjälp av löv och hö från utslåtter föddes åtta kor, en ox, en häst, sex får och ungdjur. En vacker gård hade även uppförts.

Byn utvecklades raskt, ty i husförhållsboken för 1797-1817 fanns åtta hushåll, varav

Under nr 1: Nils Jonsson med familj. Mågen torparen Erik Ersson, f. 1777, med hustrun Margareta Nilsdotter, f. 1782, och barn. Christoffer Christoffersson, f. 1782, med hustrun Carin Nilsdotter, f. 1782. Hon var dotter till Nils Nilsson under nr 2.

Utsikt från Näset mot del av byn Långviken.

Under nr 2: Nils Nilsson, f. 1760, med hustrun Maria Olofsdotter, f. 1759, och barn. Torparen Anders Nilsson, f. 1797, och son till Nils Nilsson. Han var gift med Sara Christoffersdotter, f. 1789. Torparen Pehr Lindgren, f. 1784, med hustrun Stina Nilsdotter, f. 1782, och barn.

Under nr 3: Lars Jakobsson, f. 1754, med hustrun Catarina Nilsdotter, f. 1754, och 11 barn. Familjen flyttade från församlingen 1802. Pehr Andersson, f. 1783, med hustrun Margareta Ersdotter, f. 1786, och barn.

I byn fanns således i början på 1800-talet 52 personer. Vanligen gifte man sig inom byn eller med kontrahenter från närliggande byar.

Under 1820- och 1830-talen skedde stora in- och utflyttningar, varav de förra är övervägande. Av de ursprungliga nybyggarnas ättlingar utflyttade de flesta till andra församlingar, och en del gifte sig i angränsande byar.

Nybyggaren Nils Jonssons måg Erik Ersson hade två barn, som bildade familjer, men de utflyttade 1828 och 1835, och nybyggaren Nils Nilssons tre söner med familjer utflyttade bl. a. till Själevad. Nybyggaren Lars Jakobsson med stor familj utflyttade ju redan 1802. Men ännu flera familjer inflyttade, byggde hus, bröt nya tegar och förde odlingen vidare. Många av dessa inflyttade var från andra församlingar, t. ex. Anundsjö, Fredrika, Själevad, Gideå, Arnäs, Nordmaling, Lycksele och Åsele, men en del kom givetvis från andra björnabyar.

För att ta några exempel på inflyttade så härstammade bönderna Olof Mårtensson, f. 1808, och Nils Ersson, f. 1803, med familjer från Anundsjö. Bonden Daniel Danielsson-Åström, f. 1792, d. 1837, inflyttade med familj från Björnsjö, och bonden Johan Andersson,

f. 1807, inflyttade med familj från Mattarbodum. Dessa familjer inflyttade under 1830-talet.

Man har anledning fråga sig, varför ättlingarna till nybyggarna lämnade Långviken och flyttade till andra orter. Det bör därvid erinras om att 1828-1834 var svältens år i björnabygden, då t. o. m. välbärgade bönder hade det svårt, och vissa nybyggare fick ge sig ut på tiggeri för att klara uppehållet. Eftersom dessa missväxtår var lokalt betingade, kan en av anledningarna till utflyttningarna vara, att familjerna sett sig om efter bättre försörjning på andra platser.

På 1850-talet hade byn vuxit ut betydligt, och familjerna var många. Dit hör bl. a. den tidigare nämnde bonden Olof Mårtensson, f. 1808, och hans måg bonden Per Abrahamsson, f. 1832 i Anundsjö, med hustrun Ingeborg Olofsdotter, f. 1838, och barn.

Den förut nämnde bonden Nils Ersson, f. 1803, med hustrun Märta Ersdotter och barnen Erik f. 1837, Nils f. 1839, Jonas f. 1845 Anna Märta f. 1847 och Mårten f. 1849.

Torparen Jonas Svedberg, f. 1806 i Gideå, med hustrun i 2:a äktenskapet Brita Stina Olsdotter, f. 1812 i Gideå. I första äktenskapet föddes Johan Olof 1839, Cajsa Stina 1838, Brita Greta 1841, Petrus 1844 och Nils Erik 1847 och i andra äktenskapet Jonas 1853 och Lisa Johanna (årtalet ej känt). Brita Stina Olsdotter hade tidigare varit gift med torparen Johan Johansson, född i Flärke 1800. De inflyttade 1848 från Djuptjärn, men mannen omkom i skogsarbete 1850. I det äktenskapet föddes sonen Per 1844, vilken sedan blev torparen Per Johansson i Långviken och är farfar till hemmansägaren Valdemar Persson, Näset.

En upprörande händelse inträffade i Långviken 1860, då bonden Erik Erssons son Erik, f. 1846, blev mördad. Gossen blev på vintern sänd av sin far till sockenskrivare Jonas Sällström i Nyliden för att betala en kommunalskatt på 14 kronor. Drängen Jonas Jonsson i Kärrsjö (bördig från Nyliden) var samtidigt på väg med häst och höskrinda för att hämta hö. Gossen fick skjuts med drängen och under samtalet fick denne reda på hur mycket pengar gossen hade på sig. En pinne hade gått ur skrindan, och sedan de skaffat en sådan, bad drängen, att gossen skulle sätta in den i det nedre hålet. Då han lutade sig ned för att göra detta, passade drängen på att hugga honom i huvudet med en yxa och dödade honom. Liket grävdes sedan ned i snön.

Då gossen ej kom hem den dagen, och man även fick reda på att han ej varit i Nyliden, anade man att något hade inträffat. Nu anställdes skallgång, och därvid fann en hund den mördade nedgrävd i snön. Misstankarna föll genast på drängen Jonsson, då gossen syntes i hans sällskap. Vid förhör erkände han också dådet och blev

förd till fängelset i Härnösand. Efter rättegång blev drängen dömd till döden.

Den 11 november 1860 ägde avrättningen rum, då både Jonas Jonsson och en kvinna, som även var dömd att mista livet, skulle sona sina brott. Avrättningsplatsen låg 16 km från Härnösand vid en tjärrn – Kallbäcken – på gränsen mellan Medelpad och Ångermanland. Till avrättningen hade kallats 200 man från socknarna Häggdånger, Stigsjö och Säbrå. Manskaret skulle vara utrustat med fyra alnar långa stänger, spetsade i båda ändar, för att bilda en s. k. spetsgård – en ring runt avrättningsplatsen. Fångskjutsen kom, och dessförinnan hade fogden Fougst läst upp dödsdomen, sittande till häst och med dragen sabel. Domen lydde: »Drängen Jonas Jonsson från Kärrsjö i Björna, som mördat 14-åriga Erik Ersson från Långviken i samma socken, har krossat honom vid vänstra sidan av huvudet med en yxa och har plundrat honom på fyra persedlar såsom penningpungen, mössan och vantarna samt burit honom till en sten och burit på honom mycket snö, är av missbalken 17–18 paragraferna dömd av häradsrätten att mista livet genom halshuggning, och Hans Majestät har icke heller funnit någon lindring. Givet i Stockholms slott. Carl XV.»

Den dömde orkade ej gå fram till stupstocken utan fick släpas dit av två man. Sedan en psalm sjungits, lade länsman och fångpredikanten ned den dömde på stocken, varpå skarprättare Gyll från Umeå verkställde avrättningen. Den dömde visade ånger före avrättningen, som bevestades av 300–400 personer, och det sägs, att alla var skräckslagna. Samma procedur förrättades vid den andra avrättningen, och under det spetsgården stod kvar, skottades grarna igen, och därmed var den sorgliga händelsen över.

Laga skifte förrättades 1855. Ursprungligen hade Långviken varit ett hemman om 4½ seland, vilket även var fallet enligt 1805 års specialjordbok. Vid laga skiftet delades hemmanet i fyra hemman med sammanlagt 4½ seland. De nya hemmanen kallades sedan för *Kabbsundshemmanet*, *Sondellshemmanet*, *Ol-Janshemmanet* och *Nisch-Nischhemmanet*. Efter laga skiftet har ytterligare flera hemmansklyvningar ägt rum, bl. a. 1895, så att i våra dagar är det 13 hemmansdelar i byn.

Bland äldre familjer i Långviken med anknytning till tidigare generationer kan från 1890-talet bl. a. nämnas följande:

Bonden Jonas Svedberg, f. 1853, med hustrun Lisa Greta Salomonsdotter, f. 1851, och syster till Salomon Ersson på Näset. De hade bl. a. sönerna Jonas Teodor Svedberg, f. 1887, och Johan Svedberg, f. 1894. Den förstnämnde blev kommunalman och bonde i Movattnet, och den sistnämnde bor nu kvar i Långviken som tredje generation av släkten Svedberg.

Torparen Mårten Nilsson, f. 1849, med familj. Han var son till den förutnämnde Nils Ersson på 1850-talet. Ingen av familjen finns nu kvar i Långviken.

Torparen Per Johansson, f. 1844, med hustrun Kajsa Stina Ersdotter, f. 1849. De hade flera barn, bl. a. sonen Johan Persson, f. 1874, vilken köpte torpet av sin far.

Torparen Johannes Lundkvist, f. 1851, med hustrun Sara Lisa Johansdotter, f. 1858, och flera barn, bl. a. dottern Maria Kristina, f. 1887, gift Larsson. Hennes son är kamrer Carl Larsson, Långviksmon. Far till denne Johannes Lundkvist var torparen Johan Johansson (Jan Jansen) i Långviken, f. 1823 i Mattarbodum.

Jordbruk med boskapsskötsel var förr en viktig näringsgren i Långviken, och kreatursstammen var stor med tillsammans 75-100 kor och 1-2 hästar i varje gård. Den tiden är förbi, ty nu har endast en jordbrukare 4-5 kor. Inga hästar finns i byn längre.

Långviken hade förr två fäbodplatser - en på nordöstra sidan av sjön Långvattnet, kallad Oxslåttern, och den andra kallad Kabb-sundsfäbodarna på västra sidan av det s. k. Sjölundska torpet.

Förtänksamt nog har samtliga hemmansägare skogsskiftena kvar, på endast en hemmansdel har Mo och Domsjö AB förvärvat skogen.

Befolkningen i Långviken med Långviksmon utgjorde vid 1974 års utgång c:a 450 personer.